

PÄÄSTMA JA PÄÄSTJA – ÜHEST EESTI JA LÄTI KEELE ÜHISEST TÜVEST¹

Sven-Erik Soosaar
Eesti Keele Instituut

Kokkuvõte. Eesti tegusõnal *päästma*, mida seni on peetud tõkelaenuks vene keelest, on vaste läti keeles tegusõna *pestīt* näol. See on tõenäoliselt laen liivi või eesti keelest. Sel läänemeresoome tüvel puudub siiani etümoloogia. Analüüsides tüve *pääst(ma)* ja *pestīt(t)* esinemist ning häälikkuju vastavalt eesti ja läti vanas kirjakeeles, leitakse siinses artiklis, et eesti tüvi võib olla otsene laen vene keelest. Venemõjuline võib olla ka läti vanas kirjakeeles esinev vorm *pastīt*.

Märksõnad: eesti keel, etümoloogia, läti keel, vene laensõnad, tõkelaenuid

DOI: <http://dx.doi.org/10.12697/jeful.2013.4.3.10>

1. Sissejuhatus

Eesti ja läti vaimuliku keele sõnavara kõrvutamisel torkab silma üks väga sarnase tüvega termin: läti *pestītājs* ja eesti *päästja*. Alates Wilhelm Thomseni 1890. aastal ilmunud teosest „Berøringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog” on läti tüve peetud eesti või liivi laenuks (Zeps 1962: 163). Mühlenbach-Endzelīnsi sõnaraamat peab sõna *pestīt* liivi laenuks (ME III: 203). *Pääsema* on läänemeresoome tüvi, millest on tuletatud *päästma*. Selle tegijanimi *päästja* on üks kõige sagedamaid Jeesus Kristuse epiteete, mis esineb paljudes vaimulikes lauludes ja usuvormelites. Selle lähtekohaks on tõenäoliselt uue testamendi apostlite tegude raamatu (Ap 13,23) lause „Sellesama mehe soost on Jumal oma töötust mööda toonud Jeesuse Iisraelile Päästjaks”.

Kuigi läti verbi *pestīt* on üksmeelselt peetud läänemeresoome laenuks, on selle tüve päritolu läänemeresoome keeltes siiani ebaselge. *Pääsema*-tüvel on vasted kõigis läänemeresoome keeltes ja see on laenatud ka algsaami keelde (**pēsę* > põhjasaami *beassat*, vt Älgu 2006), kuid oma häälikulise struktuuri poolest ei sobi see tüvi vanaks omatüveks ja seetõttu peaks olema tegemist laentüvega (Häkkinen 2004: 999). Eesti etümoloogiasõnaraamat märgib *pääsema* kohta vaid:

1 Uurimistööd on rahastanud projektid SF0050037s10 ja ETF9367.

„on oletatud, et võib olla tuletis tüvest *pea*” (Metsmägi, Sedrik ja Soosaar 2012: 406).

Eesti kultuuriruumis on eestlaste asuala geograafilise asendi tõttu, mis jääb ida- ja läänekristluse piirile, saadud mõjutusi nii idast kui ka läänest ning need kajastuvad ka vaimulikus sõnavaras (vt Ross ja Soosaar 2007). Sarnases geograafilises asukohas paiknevate lätlaste keeles võiks oodata sarnaseid mõjusid ja arenguteid, kuid seni pole ilmunud põhjalikumaid uurimusi, mis võrdleksid eesti ja läti sõnavara arengut sellest aspektist. Viimasel ajal on selles suunas tegutsema hakatud ja esimesed tulemused ilmunud (Ross ja Vanags 2008, Raag ja Vanags 2010). Siinkohal võtan vaatluse alla ühe eesti ja läti keele ühise tüve.

2. Pääsema ja päästma eesti keele vanimates kirjalikes allikates

Tüvi on registreeritud juba 1535. a ilmunud Simon Wanradti ja Johann Koelli katekismuses, kus 116. real on osaliselt säilinud tähtede põhjal rekonstrueeritud vorm *erra peesteda* ‘ära päästa’. Selle tüve sünonüümina esineb 20. real *erra lunastamat* ‘äralunastatud’. *Päästma* esineb ka 1585. aastasse dateeritud Johannes Ambrosius Völckeri käsikirjas kujul *errapæsta* meieisapalve viimases reas. Sama vormi (‘ära päästa’) on kasutatud meieisapalve lõpus ka Turu käsikirjas (u 1638) ja Heinrich Stahli teose „Hand- und Hauszbuch ...” 1. osas (Pöld 1999: 92–93), kuid vanimas säilinud eestikeelses meieisapalves, mis sisaldub nn Kullamaa käsikirjas, on selle asemel *fattka* ‘saatke’. Pöld arvab, et „päästmise mõiste näikse meie tunnistluses keskajal veel tundmatu olevat. Abiks võetakse pahatihti „saama” ühes tuletisega „saatma” ja taolised vormid”. (Pöld 1999: 107)

Sõnal *päästma* on tänapäeva eesti kirjakeeles kolm põhitähendust: 1. (eluga, tervena) pääseda aitama; 2. midagi halba ära hoidma, ebasoodsasse v täbarasse olukorda sattumast takistama; 3. midagi v kedagi kinniolekust, kütkest, haardest vms lahti laskma, vabastama. Viimase tähenduse juurde kuuluvad ka ühendverbid *lahti päästma* ja *valla päästma*. (EKSS) *Päästma* on tuletis sõnast *pääsema*, millel on vasted kõigis läänemeresoome keeltes (SKES: 692, SSA 2: 464). Sõna *pääsema* põhitähendused on EKSS-i järgi: 1. ohtlikust, raskest v halvast olukorrast ära, eemale v turvalisemasse paika jõudma; 2. kusagilt, millegi küljest, kinnituskohast lahti tulema, lahti pääsema; 3. hrl takistavaid olukordi ületades, neist jagu saades mingisse kohta, olukorda, tegevusse jõudma; 4. osutab millegi toimumise võimalikkusele, võimalusele.

Soome keeles on sõna *päästää* põhitähendused: 1. *antaa päästä, laskea; vapauttaa, laskea irti*; 2. *laskea (irti, läpi, valloilleen, ilmoille)*; 3. *irrottaa, hellittää, avata, ottaa pois*; 4. *antaa jtk tapahtua, antaa jnk joutua jhk tilaan*; 5. *ark. antaa mennä*. (SKP 2: 585) Tüvi *päästää* esineb soome kirjakeeles juba Agricolast alates. Vanas kirjakeeles esineb sõna ka tähenduses 'päästma' (EKSS 1. tähenduses; Agricolal) ja murretes tähenduses 'parandama' (SSA 2: 464). Seega ei ole tänapäeva soome kirjakeeles sõnal *päästää* tähendust, mis on eesti verbivaste *päästma* põhitähendus.

Missugune oli selle tüve põhitähendus hilisläänemeresoome algkeeles? Intuiitiivselt võiks arvata, et algseks tähenduseks on soome sõna 1. tähendus, ning eesti sõna 1. tähendus, mis esineb ka soome sõnal vanas kirjakeeles, on ülekantud ja hilisem. Alljärgnevas vaatlen nende tüvede esinemist ja tähendusi eesti vanas kirjakeeles, samuti läti, rootsi ja vene keeles.

Vanas kirjakeeles esinevad *pääsema* ja *päästma* mitmes EKSS-i tähenduses. 1. tähenduses 'eluga või tervena pääseda aitama':

*/.../ ninck minna sain öhe korwi sees aknast lebbi se mühri mahalastut/ ninck **pehsisin** erra temma kehjest. // Vnd ich ward in einem Korbe zum Fenster aus durch die Mauren nidergelaßen/ und **entrann** aus seinen händen. (Stahl 1638: 50)*

*Eth tema meid **errapehstis** meddi wainlasest/ ninck nende keickede kessist/ kumbat meid wechawat. /.../ Eth meije **errapehstetut** meddi wainlasede kehjest temma denisimme ilma kartusse omma ello aigkal. // Daß er uns **errettet** von unsern Feinden/ vnd von der Hand aller/ sie uns Hessen. /.../ Daß wir **erlöset** auß der Hand unser Feinde/ ihm dieneten ohne furche unser lebenslang. (Stahl 1638: 199)*

2. tähenduses 'midagi halba ära hoidma, ebasoodsasse v täbarasse olukorda sattumast takistama':

*ke issi hend meije ehs andnut on/ eth temma meid **errapehstis** keickest üllekochtust/ ninck rohckis hennessel öhe rahwa perrandussex/ kumb ussin ollex hehdt tehha // Der sich selbst für vns gegeben hat/ auff das er vns **erlösete** von aller vngerechtigkeit/ vnd reiniget jhm selber ein Volck zum Eygenthumb/ das fleissig were zu guten wercken. (Stahl 1638: 9)*

Järgnevas näites väärrib tähelepanu, et kuigi sõna on kasutatud otsest tähenduses ('midagi v kedagi kinniolekust, kütkest, haardest vms lahti laskma, vabastama'), võib seda mõista ka abstraktses vabastamise tähenduses:

Ninck tahan sul needt taiwaricku wotmet andma/ keick mea sinna mah pehl siddoma saht/ peap kaks taiwa sees siddotut olla/ ninck keick/ mea sinna mah pehl **pehstma saht**/ peap kaks taiwas **pehstetut olla**. // Vnd wil des Himmelreichs schlüssel geben/ Alles was du auff Erden binden wirst/ sol auch im Himmel gebunden sein/ Vnd was du auff Erden **lösen wirst**/ sol auch im Himmel **los seyn**. (Stahl 1638: 202, Mt 16,19)

N. mes s. **pähstat** mah pähl, seh peab **pähstatut** ollema Taiwan. (EPAK (Gutslaff 1648–1656)).

Hilisemates piiblitõlgetes on selles kohas *lahti päästetud* (piibel.net), kuid Toomas Pauli ja Uku Masingu tõlkes *lahti seotud* (UT: 84).

3. tähenduses ‘takistavaid olukordi ületades, neist jagu saades minigisse kohta, olukorda, tegevusse jõudma’ esineb *päästma* ka Lk 13,15, nt Pilistvere käsikirja lõppversioonis:

Eps **pehsta** mitte igga üx teie sehist omma Herja ... (EPAK).

Mülleri jutlustes esinevad sünonüümselt *päästma* ja *lunastama*, kuid kui verbi *päästma* pöördelisi vorme on kokku 114, siis *lunastama* vorme vaid kolm. Siiski on tegijanime puhul vastupidi: (*ära*)*lunastaja* esineb ühtekokku 10 korral, aga (*ära*)*päästja* vaid neljal korral. Sellest võib järeldada, et *päästma* oli teoloogilise terminina juba juurdunud, kuid Jeesus Kristuse epiteedina oli *Lunastaja* tollal sagedasem kui *Päästja*. Mülleril on nt 1. tähenduses kasutusel: *et tæma sest Pimedä Öh wahist woix erra|pæstetuth sada* (10, 22). Koos vormiga *ära-päästetud* esinevad Mülleril lisaks *öövahile* ka muud koha- ja seisundimääratlused *patust, kurjast, üleastumisest, surmavallast, surmahädast, hädast, põrguhauast, põrguvallast, kuradivallast, Egiptimaast, haigusest, elust, viletsusest, ristiahelast, hukutusest*. *Päästma* esineb ka ühendverbide *ära päästma, vallali päästma* (nt *vächest tæma tutwast saab wallalis pæstetuth* (5.8)) ja *üles päästma* koosseisus. Ühendverb *ära päästma* esineb ka omaette, nt *Sjß tahab tæma meit emis igkewest erra|pæstada* (9.26) ja *Tæma tachtis oma Rachwa erra|pæstada* (4.4). Mülleril ei esine *päästma* tähenduses ‘lahti laskma’ (3. tähendus) (VAKK).

1648. a ilmunud Johannes Gutslaffi grammatika „Observationes grammaticae circa linguam Esthonicam” sõnastikuosas leiame *päästma* kahe saksa sõna, *lösen* ja *retten*, vastena (Gutslaff 1998 [1648]), *auslösen* vasteks on *lunastama*.

Anton Thor Helle ja Eberhard Gutsleffi 1732. a ilmunud keeleõpetuse „Lühike sissejuhatus eesti keelde” sõnaraamatuosas (Helle 2006 [1732]) on *peäsma* tähenduseks ‘los, darvon kommen’ (155) ja

peästma tähenduseks ‘erlösen, losmachen’. Puudub sõna *päästja*, kuid saksa *Erlöser* vastena on toodud *Lunnastaja* (135).

3. Läti *pestīt*

Tüvi *pestīt* esineb juba esimestes lätikeelsetes allikates nii ilma eesliiteta kui ka eesliidetega *iz-* ja *at-*: 1585. a ilmunud katekismuses *Cathecismus Catholicorum* esinevad kaks korda järgmised vormid: *ispeftis*, *peftitaiam*, *peftitais*; üks kord: *ispefti*, *ispeftis*, *pefti*, *peftifchen*, *peftitai* (Senie 2002–2012).

1587. a ilmus esimene meie päevini säilinud lätikeelne lauluraamat „Undeudsche Psalmen und geistliche Lieder oder Gesenge” (Grudule 2008), nn Kurzeme lauluraamat (läti traditsiooni järgi lühendatud UP). 1615. a ilmus uus ja tunduvalt mahukam lauluraamat Riias (läti traditsiooni järgi lühendatud Ps). Sagedasemad tüve *pestīt* vormid 1587. a Kurzeme lauluraamatus on *peftitays* (12) ‘päästja’, *peftite* (9) ‘päästke’, *pefty* (6) ‘päästa’, *peftifchenne* (4) ‘päästmine’, *peftitaye* (4) ‘päästjat’, *atpeftys* (3) ‘ära pääseda’, *peftifchennes* (3) ‘päästmise’. 1615. a Riia lauluraamatu sagedasemad vormid on *pefty* (17), *peftitais* (14), *peftys* (12), *peftifchen* (11), *peftite* (11), *peftitaye* (6) ja *peftitays* (5). Vorm *pestītājs* esineb mitme laulu avastroofis, nt UP 15b: *JJEfus Christus muße Pestitays*, Ps 19a: *JHefus Christus Muße pestitays*.

1615. a lauluraamatus esineb tüvi ka kujul *paftitais*, nt Ps 36b: *O Jhefu muße wuße paftitais* (Vanags 2000: 207). See on tõlgitud Riias 1530. aastal ilmunud saksakeelsest lauluraamatust (*O Jesu vnser erlöfer all*) (Vanags 2000: 24). On võimalik, et tegemist on trükiveaga, kuid *a*-line vorm võib kajastada ka tüve hääldusvarianti, mis kinnitaks võimalikku etümoloogiat.

Läti sõnal *pestīt* on kirjakeeles kaks põhitähendust: 1. *Darīt brīvu no soda par grēkiem. Darīt brīvu, sargāt no velna varas.* 2. *Glābt, darīt brīvu (no kā nevēlama)*² (LLVV). Lisaks on läti keeles kasutusel eesliited, selle tüvega kasutatakse liiteid *at-* ja *iz-*: *atpeštīt*, *izpeštīt*. Need esinevad juba 16. sajandi katekismuses ning 17. sajandi tekstides, nt 1640. a Georg Elgeri jutlusetekstis: *Nu zinnu es telzam ka tas kungs sauwu Engel ir sūtyis, vnd ir man yzpeftis no Herodes spēku, vnd no Jōduliaužu gaidifšana* (Elger 1961: 125) ja *par daudzus atpeftifšana* (Elger 1961: 39). Läti tüvi on laen liivi või eesti keelest. Liivi keeles esineb see tüvi kujul *pāstō*, niisiis lühikese esisilbi vokaaliga nagu ka lõunaeesti keeles (Kettunen 1938: 324).

2 Tõlge: 1. Vabastama pattude eest saadud karistusest. Vabastama kuradi käest, kaitsma kuradi eest. 2. Päästma, vabastama (millestki soovimatust).

Hiljem on läti keeles tähenduses 'päästja' vaimuliku terminina kasutusele tulnud tõlkelaen *Glābējs*, mis on tuletis verbist *glābt* 'päästma', mille algne tähendus on olnud 'kaisutama, embama' (Karulis 1992: 298).

4. Rootsi vaste *frälsa*

Rootsi keeles on *frälsa* 'päästma' ja *frälsare* 'päästja' (SAOB) tuletised vanarootsi adjektiivist *fræls*, mis on tekkinud liitsõnast **fri-hals* 'see, kellel on kael vaba' (Hellquist 1922: 160). Seega on ka rootsi vastava tüve algne tähendus seotud vabastamise ja lahtisidumisega.

5. Vene vaste *cnacmu*

Sõnal *päästma* on vene keeles kolm põhivastet: 1. *cnacamb*, *cnacmú*, 2. *сберегать*, *уберегать*, 3. *освобождать*. (EVS: 1254–1255). Meid huvitab eelkõige esimene vaste, sest varasemates käsitlustes on sõna *päästja* peetud just vene *cnac*, *cnacumель* tõlkelaenuks (Loorits 1962 [2005]: 219, Loorits 1951: 572).

Vene *nacmú* (*nacy*) on slaavi tüvi, mille vasted on ukraina *nacmú*, vanavene *nacy*, *nacmu*, kirikuslaavi *nacж*, *nacmu*, bulgaaria *nacá*, serbohorvaadi *náčmu*, *náčém*, sloveeni *pásti*, *pásem* 'luurama, tabada püüdma, varitsema, valvama', tšehhi *pásti*, *pasu* 'loomi karjatama', slovaki *pást*, *pasiem*, poola *paść*, *paśę*, alamsorbi ja ülemsorbi *pasć*, *pasu*. Slaavi tüvel on vasted ka teistes indoeuroopa keelerühmades. (Vasmer 1953–1958: II 322)

Vasmeri järgi on vene *cnac*, omastav *cnaca* 'päästja, Kristus' vanavene ja kirikuslaavi *снѧць* 'id.' vasteks kreeka *σωτήρ* 'päästja' (Vasmer 1953–1958: II 705). Vene sõna on kreeka vaste tõlkelaen ja tuletis tegusõnast *cnacmú*, *cnacy*, mis on moodustatud sõna *nacy* tüvest eesliitega *c-*. Eesti keelde laenamisel võidi eesliide ära jätta, sest kaashäälikuühend *sp-* ei olnud sõna alguses aktsepteeritav ning üliühikest vokaali eesliite ja tüve vahel ei tajutud iseseisva üksusena. Probleemiks jääb sel juhul esisilbi *ää*, kuid ka sellele on võimalik leida lahendus, vaadeldes teisi sarnase häälikulise ehitusega laene. Üheks selliseks on soome *sääliä*-tüvi.

Üldlevinud on seisukoht, et soome *sääli* 'kaastunne, haletsus' laenuallikaks on vene *жаль* 'Mitleid, Bedauern', näiteks: *жаль* /.../ > „Finn (östl.) *sääli* 'Mitleid', das später allgemein finnisch geworden ist; kar. *žoal'*i, olon. *žeäl'*i, weps. *žäl'*, liv. *zääl* (mit sekundärem *z* für *ž* durch lett. Dial. Einfluss) 'Mitleid, Bedauern'; finn., wot. *sääliä* ...”

(Mikkola 1938: 57). Jooseppi Julius Mikkola juhib tähelepanu, et see tüvi on laenatud ka läti (*žēl*) ja leedu keelde (*žalia*).

sääliä-tüve vene päritolule viitab juba Europaeus 1782. a käsikirjas, trükisõnas väidab seda esimesena August Ahlqvist (1857: 97). Sama meelt on ka kõik hilisemad uurijad: Mihkel Veske (1890), J. J. Mikkola (1894), Jalo Kalima (1952: 167) jt. Eesti keeles on Emil Nestor Setälä (1890–1891: 305) pakkunud selle tüve vasteks Wiedemanni sõnaraamatus esinevat ida- või kirderannikumurde (märgendiga *A.*) sõna *sääli-tama* ‘segnen, einen Segen geben zu etwas’. SKES ja SSA esitavad selle vaste küsitavana (SKES: 1179 ja SSA 3: 244). Täenduslikult on see tüvi küll erinev, kuid tähendusmuutus ‘kaasa tundma’ > ‘armu andma’ > ‘õnnistama’ on täiesti võimalik. Tuletises esinev *ta*-sufiks on kausatiivne. Vene *жалéть* vasted on ukraina *жалити*, kirikuslaavi *жалити*, bulgaaria *жáля, жалéя*, serbohorvaadi *жа̀лити*, sloveeni *žálititi*, tšehhi *želeti*, slovaki *želet’*; vanavene *желя* ‘kurbus, nukrus’ (Vasmer 1953–1958: I 409).

ä esineb eesti keeles vene laenudes peamiselt vene *ě* vastena, nt *sääs* ‘okstest punutud kalatõke võrkkotiga’ < vene *sěža* ‘Fischwehr mit dem Sitz des Fischers darauf zum Belauschen der Beute’ (Mikkola 1938: 78 ja Kalima 1952: 167–168), samuti soome keeles, nt *läävä* ‘lehma-laut’ < vene *xlěv’* (Mikkola 1938: 38), kuid esineb ka üksikuid juhte, kus *ä*-d võib pidada slaavi *a* vasteks: „Koska slaavilaisella taholla š:n, ž:n ja č:n jälkeen tapahtunut ě > a muutos on katsottava kantaslaavilaiseksi, voidaan myös seuraava esimerkki esittää slaav. a:n vastineiden yhteydessä: s. sääli...” (Kalima 1952: 44). Soome keelest leiab veel vene laene, kus vene *a* vasteks on *ä* või seda sisaldav diftong, nt *päistär* < vn *pazderje* (Kalima 1952: 143–144). Selle vasteks olev lõunavepsa *pästär* eeldab algvormi **päästär*, soome sõna aga **päistär*. Kuigi Mikkola lükkab slaavi päritolu tagasi (Mikkola 1938: 91–92), on hilisemad uurijad slaavi etümoloogia heaks kiitnud (SSA 2: 456). Seega on häälikuliselt võimalik, et *päästma* on vene *cnacmú* vaste.

Tähelepanu väärib ka eesti ühendverb *valla päästma*, millele leidub täpne tähenduslik vaste liivi ja läti keeles, vastavalt *vāldiņ pāstō* ja *pestīt valā* (Kettunen 1938: 324 ja ME III: 203). Kuigi läti *valā* ja eesti *valla* on erineva päritoluga, on kõlaline sarnasus ilmselt mõjutanud läti ühendverbi teket. Võimalik on ka otsene laen, mis asendati kõlalt sarnase ja sisult sobiva läti sõnaga, ehk tegu oleks rahva-etümoloogilise tõlgendusega.

6. Kokkuvõte

Sõna *päästma* ei pruugi olla mitte tõlkelaen, vaid häälikuline laen vene tüvest *cnacmú*. Sellele viitab Võru ja Tartu murde lühike vokaal (*pästa*), samuti see, et vanavene ja vene häälikule *a* võib läänemeresoome keeltes vastata ka *ä*, nagu näeme soome sõnas *sääliä*. Seega võib *päästma* olla hilisläänemeresoome perioodist hilisem laen (nagu *sääliä*), mis on levinud hiljem eri läänemeresoome keeltesse ja rahvaetümoloogiliselt on seda samastatud tuletisega tüvest *pää* 'pea'. Läti *pestīt* on küll tõenäoliselt liivi laen, kuid vanas kirjakeeles esinev kirjalik kuju *paftitais* osutab, et selle tüve kujunemist võib olla mõjutanud ka vene tüvi.

Aadress:

Sven-Erik Soosaar
Eesti Keele Instituut
Roosikrantsi 6
Tallinn 10119
E-post: svenerik@eki.ee

Kirjandus

- Ahlqvist, August (1857) „Venäläisiä sanoja Suomen kielessä”. *Suomi* 89–99. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Álgu (2006) = Álgu-tietokanta. *Sámegeielaid etymologaš diehtovuodđu, Saame-laiskielten etymologinen tietokanta* [online-andmebaas]. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus. Saadaval internetis <<http://kaino.kotus.fi/algu/>>. Vaadatud 26.09.2013.
- EVS = *Eesti-vene sõnaraamat 3* (2003). Koost. Jelena Kallas, Tiiu Lagle, Maimu Liiv, Asta Õim, toim. Anne Romet, Nelli Melts, Tiia Valdre, Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Saadaval internetis <<http://www.eki.ee/dict/evs>>. Vaadatud 26.09.2013.
- EPAK = *Eesti piiblitõlke ajalooline konkordants*. Tallinn: Eesti Keele Instituut. Saadaval internetis <<http://www.eki.ee/piibel>>. Vaadatud 26.09.2013.
- EKSS = *Eesti keele seletav sõnaraamat* (2009). Toim. Margit Langemets, Mai Tiits, Tiia Valdre, Leidi Veskis, Ülle Viks, Piret Voll. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus. Saadaval internetis <<http://www.eki.ee/dict/ekss>>. Vaadatud 26.09.2013.
- Elger, Georg (1961) *Evangeliën und Episteln ins Lettische übersetzt*. Kārlis Draviņš, Hg. Lund: Slaviska Institutionen vid Lunds Universitet.
- Grudule, Māra (2008) „Latvian poetry in Livland and Courland”. In Kristiina Ross and Pēteris Vanags, eds. *Common Roots of the Latvian and Estonian Literary Languages*, 101–146. Frankfurt: Peter Lang.

- Gutslaff, Johannes (1998 [1648]) *Observationes Grammaticae circa linguam Esthonicam. Grammatilisi vaatlusi eesti keelest*. Tlk. ja koost. Marju Lepajõe. (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised, 10.) Tartu: Tartu Ülikool.
- Helle, Anton Thor (2006 [1732]). *Lühike sissejuhatus eesti keelde 1732*. Tlk. ja järelsõnad Annika Kilgi ja Kristiina Ross. Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Hellquist, Elof (1922) *Svensk etymologisk ordbok*. Lund: C. W. K. Gleerups förlag.
- Häkkinen, Kaisa (2004) *Nykysuomen etymologinen sanakirja*. Juva: WSOY.
- Kalima, Jalo (1952) *Slaavilaisperäinen sanastomme*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karulis, Konstanfins (1992) *Latviešu etimoloģijas vārdnīca 2*. Rīga: Avots.
- Kettunen, Lauri (1938) *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- LLVV = *Latviešu literārās valodas vārdnīca* (1972–1996). Saadaval internetis <<http://www.tezaurs.lv/llvv/>>. Vaadatud 26.09.2013.
- Loorits, Oskar (1951) *Grundzüge des estnischen Volksglaubens 2*. Lund: Carl Bloms Boktryckeri A.-B.
- Loorits, Oskar (1962 [2005]) „Zur christlichen Terminologie bei den Esten, Liven und Letten”. *Issanda kiriku tööpõllul*, 200–218. Uppsala. [Toimetatud uustrükk: *Trames* (2005), 3, 211–227].
- ME III = *K. Mühlenbachs Latviešu valodas vārdnīca. K. Mühlenbachs Lettisch-deutsches Wörterbuch III* (1927–1929). Rediģējis, papildinājis, turpinājis Jānis Endzelīns. Rīgā: Izdevusi Izglītības ministrija.
- Metsmägi, Iris, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar (2012) *Eesti etimoloogiasõnaraamat*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Mikkola, Jooseppi Julius (1938) „Die älteren Berührungen zwischen ostseefinnisch und russisch” (Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia, 75.) Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- piibel.net = *Piibel* (2005). Eesti Piibliselts. Saadaval internetis <<http://www.piibel.net>>. Vaadatud 26.09.2013.
- Pöld, Toomas (1999) *Kullamaa katekismuse lugu: eestikeelse katekismuse kujunemisest 1532–1632*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastuse trükikoda.
- Raag, Raimo, Pēteris Vanags (2010) „Die christliche Terminologie und die Verbreitung christlicher Personennamen im Estnischen und Lettischen im Zeitalter von Reformation und Konfessionalisierung”. In Matthias Asche, Werner Buchholz und Anton Schindling, Hg. *Die Baltischen Lande im Zeitalter der Reformation und Konfessionalisierung*, 15–40. Münster: Aschendorff Verlag.
- Ross, Kristiina, Sven-Erik Soosaar (2007) „Eesti vaimuliku kultuuri sõnavara kujunemisest: veel kord ristimisest”. *Keel ja Kirjandus* 10, 769–782.
- Ross, Kristiina, Pēteris Vanags (2008) *Common Roots of the Latvian and Estonian Literary Languages*. Frankfurt: Peter Lang.
- SAOB = *Svenska Akademiens Ordbok*. Saadaval internetis <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>>. Vaadatud 26.09.2013.

- Senie (2002–2012) = *Latviešu valodas seno tekstu korpus*. Saadaval internetis <<http://www.korpuss.lv/senie/>>. Vaadatud 26.09.2013.
- Setälä, Emil Nestor (1890–1891) *Yhteissuomalainen äännehistoria I–II. Konsonantit*. Helsinki.
- SKES = Erkki Itkonen, Aulis J. Joki, Y. H. Toivonen. *Suomen kielen etymologinen sanakirja* (1955–1978). Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SKP = *Suomen kielen perussanakirja* (1990). Toim. Risto Haarala ym. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja, 55.) Helsinki: Edita.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja* (1992–2000). Toim. Erkki Itkonen ja Ulla-Maija Kulonen. (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia, 556.) Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Stahl, Heinrich (1638) *Hand- und Hauszbuches Für die Pfarherren und Hauss-Väter Esthnischen Fürstenthumbs, Dritter Theil*. Reval: Reusner's Witwe.
- Zeps, Valdis (1962) *Latvian and Finnish linguistic convergences*. Bloomington: Indiana University.
- UT = *Uus Testament ja psalmid* (1989). Tlk. Toomas Paul ja Uku Masing. Tallinn: EELK Konsistoorium.
- Vanags, Pēteris (2000) *Luteranu rokasgramatas avoti. Vecaka perioda (16. gs. – 17. gs. sakuma) latviesu teksti*. Riga: Mantojums; Stokholma: Memento.
- Vanags, Pēteris (2008) „Latvian texts in the 16th and 17th centuries: beginnings and development”. In Kristiina Ross and Pēteris Vanags, eds. *Common Roots of the Latvian and Estonian Literary Languages*, 173–197. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Vasmer, Max (1953–1958) *Russisches etymologisches Wörterbuch*. Heidelberg: C. Winter.
- Veske, Mihkel (1890) *Slavjano-finskije kul'turnye otnošenija po dannym jazyka*. Kazan'.
- VAKK = *Vana kirjakeele korpus: Georg Mülleri jutlused*. Saadaval internetis <<http://www.murre.ut.ee/vakkur/Korpused/Myller/>>. Vaadatud 26.09.2013.

Abstract. Sven-Erik Soosaar: *Päästma* ‘to save’ and *päästja* ‘saver’ – about an Estonian verb stem, which is also found in Latvian. It is argued that Estonian *päästma* ‘to save’ which has been considered a translation loan from Russian, may actually be a direct loan from Russian. The Latvian word *pestīt* ‘to save’, which is usually considered a Livonian loan is found in old Latvian texts also in form *pastīt*, which indicates a possible Russian influence.

Keywords: Estonian language, Latvian language, etymology, Russian loan-words, loan translations.